

Aan het Hoogheemraadschap de Stichtse Rijnlanden
T.a.v. College van Dijkgraaf en Heemraden
Postbus 550
3990 GJ Houten

Zeist, 12 februari 2009

Betreft: Inspraakreactie op het Waterbeheersplan 2010-2015 'Water voorop'.

Geacht College,

In de periode van 05 januari tot en met 15 februari 2009 zijn een groot aan waterbeheerplannen ter inzage gelegd, waaronder het waterbeheerplan 2010 – 2015 'Water Voorop' van de HDSR. De Stichting Milieuzorg Zeist e.o. maakt, mede namens het IVN-De Bilt e.o., gaarne gebruik van de mogelijkheid een inspraakreactie op het betreffende plan te geven.

Het Waterbeheerplan van de HDSR bestaat feitelijk uit drie delen, te weten 'Strategie', 'Beleids- en Uitvoeringsplan' en 'Achtergronddocument EKRW'. In haar reactie zal de Stichting Milieuzorg Zeist e.o. op alle drie de delen ingaan, ook al omdat er natuurlijk een duidelijke samenhang tussen de delen bestaat, althans deze er zou moeten zijn. In haar reactie zal de Stichting zo goed als mogelijk de hoofdstukindeling aanhouden die in de plannen wordt gevolgd. Alvorens op de afzonderlijke delen wordt ingegaan, zal wel eerst een algemene reactie op het Waterbeheerplan worden gegeven.

1. Algemeen.

Alvorens op de inhoud van zowel het Waterplan zelf in te gaan, moet het de Stichting Milieuzorg Zeist e.o. toch van het hart dat zij de inspraakperiode wel erg kort vindt. Dat komt mede doordat er op dit moment vele Waterplannen ter inzage zijn gelegd of binnen afzienbare termijn ter inzage zullen worden gelegd, zoals het Nationale Waterplan. Nu is het op zich natuurlijk goed dat de waterplannen die allen tot een bepaald stroomgebied behoren tegelijkertijd ter inzage worden gelegd, aangezien zo tot een goede afstemming met betrekking tot binnen een bepaald stroomgebied na te streven doelen/maatregelen kan worden gekomen, maar dan is het wel van belang dat belanghebbenden ook voldoende de tijd krijgen om de plannen zorgvuldig te bestuderen en ze zo op hun merites te kunnen beoordelen, ook gezien de wettelijke kaders die relevant moeten worden geacht. En aangezien de Waterplannen niet de enige plannen zijn die de afgelopen tijd ter inzage zijn gelegd, schiet het met name bij vrijwilligersorganisaties, hoewel zeer betrokken bij het water, de tijd nogal eens te kort om alle plannen in zo'n korte tijd te kunnen toetsen.

Wat het Waterbeheerplan zelf betreft kan worden gesteld dat het op zich een heldere opbouw kent, alsook op een aansprekende wijze is vormgegeven. Als de Stichting het goed heeft begrepen heeft er over de na te streven doelen een bepaalde afstemming met de provincie/aangrenzende waterschappen plaatsgevonden, ook al blijkt bij nadere analyse dat de provincie Utrecht daarbij kennelijk soms toch iets andere accenten legt (zoals m.b.t. bijvoorbeeld de noodzaak van afkoppeling). Ook heeft overleg met overige waterpartners stakeholders plaatsgevonden, o.a. ten tijde conferentie 'Water voorop'.

Op zich is het natuurlijk goed dat er een vroegtijdige afstemming met de provincie heeft plaatsgevonden, aangezien er natuurlijk een duidelijke relatie tussen het provinciale Waterplan (PWP) en het Waterbeheerplan van de HDSR bestaat. Zo worden in het provinciale plan, tenminste als de Stichting het goed heeft begrepen, vooral de beleidskaders/doelen (op een hoger schaalniveau) vastgelegd, die deze door de HDSR worden doorvertaald naar de regio waarbinnen zij actief is. Dat de HDSR daarbij soms ook eigen accenten geeft, mede afhankelijk specifieke waterproblematiek regio, spreekt de

Stichting bijzonder aan, zij het natuurlijk wel dat daardoor geen afwenteling plaatsvindt op aangrenzende gebieden. Water houdt zich immers niet aan grenzen.....

Wat de Stichting in het Waterbeheerplan van de HDSR bijzonder aanspreekt is de overall visie zoals deze in het Strategie-deel naar voren wordt gebracht. Daarbij vertaalt zij feitelijk de doelstelling van het provinciale Plan om tot 'duurzame, robuuste watersystemen' te komen door naar de regio. Wat daarbij in het bijzonder wordt gewaardeerd is, dat de HDSR daarbij feitelijk nog een stap verder gaat dan de provincie door ook duidelijke accenten te leggen, zoals (versterken) infiltratie op de Heuvelrug, benutten kwel Heuvelrug in aangrenzende deel Kromme Rijngebied, vertraging bodemdaling in Veenweidegebied, etc (zie ook 'Strategiedeel': 'Lange termijn visie watersysteem' en wel in het bijzonder de bijbehorende figuur op pag. 12). Wel zouden bepaalde accenten o.i. nog wat sterker kunnen worden aangezet (vergelijk in deze ook de Stroomgebiedsvisie Amstelland en de Waterstructuurvisie van het Waterschap). Daarnaast wordt bij zowel de Lange termijn visie (zie Strategiedeel, pag. 13-14), als bij de 'Ambitie binnen de planperiode' (zie Strategiedeel, pag. 15) de specifieke aandacht voor aan water gebonden natuurwaarden gemist, bijvoorbeeld met betrekking tot de opgaven zoals deze dienaangaande in het kader instandhoudingsdoelen voor Natura 2000-gebieden (te weten Overlangbroek/Kolland en Nieuwkoopse plassen/De Haeck) voorliggen¹, als ook de streefbeelden/ambities met betrekking tot de bestrijding van de verdroging natuurgebieden, maar daar zal bij de behandeling van het Strategiedeel nog nader op worden teruggekomen. Daarentegen is de Stichting is er weer wel verheugd over, dat aan de 'Groene Ruggengraat' die deel uitmaakt Natte As in de Lange termijn visie een prominente plaats is toegekend. Daarnaast is het de Stichting Milieuzorg Zeist e.o. opgevallen dat de streefbeelden zoals deze in de Lange termijn visie zijn aangegeven niet altijd zijn doorvertaald in zowel de 'Lange termijn visie' zelf, als ook in het 'Beleids- en Uitvoeringsplan', zoals de bij het streefbeeld 'Hollandse IJssel natuurlijk' behorende doelstellingen/maatregelen, maar wellicht hangt dat ook samen met de termijn waarop de HDSR een en ander denkt te realiseren. Verder vraagt de Stichting zich af of bepaalde in de Lange termijn visie aangegeven streefbeelden, zoals de 'Kromme Rijn natuurlijk', hoe mooi ook, ook niet meteen hadden moeten worden doorvertaald in de wijze waarop met deze rivier had moeten worden omgegaan in het kader van de KRW. Door deze rivier – en ook bijvoorbeeld Hollandse IJssel – i.p.v. als 'sterk veranderd water(lichaam)' als 'natuurlijk water(lichaam)' aan te wijzen, had men niet alleen tot hogere ecologische doelen kunnen komen, maar ook met verdergaande maatregelen kunnen komen om deze te realiseren. Dat zou niet dan niet alleen een ecologische zin een enorme impuls aan deze rivier kunnen geven, maar deze zich ook in landschappelijke zin door kunnen laten vertalen (zie in deze overigens ook het LOP – Kromme Rijngebied). De rivier zou dan een van de pracht-rivieren van het Nationaal Landschap Rivierenland kunnen worden².

Behalve over de Lange Termijnvisie is de Stichting in het algemeen ook bijzonder te spreken over de vernieuwende projecten die door de HDSR in haar Waterplan op de agenda worden gezet, zoals de duurzame inrichting Rijnenburg (op basis 'Cradle to cradle-beginsel) en de 'Kromme Rijn natuurlijk'. Door dergelijke vernieuwende projecten samen met anderen te initiëren kan water ook echt tot leven komen, niet alleen bij bestuurders, maar ook bij de burgers.

Wat betreft de KRW is het de Stichting bekend dat het Waterschap met betrekking tot de te realiseren doelen/maatregelen uitvoerig overleg heeft gevoerd met waterpartners (o.a. gemeenten) en (bepaalde) overige stakeholders (zie in deze o.a. de 'Pilot KRW Kromme Rijn'). Toch blijft het voor de Stichting Milieuzorg Zeist e.o. de vraag of de HDSR zich wel

¹ De doelen zoals deze uit de EKRW voortvloeien lopen niet altijd parallel met diegene die uit de instandhoudingsdoelen voortkomen. In die zin is het goed daar zorgvuldig naar te kijken.

² Zie ook de gebiedsvisie Kromme Rijngebied: 'Kracht en pracht van het Kromme Rijngebied'.

voldoende realiseert voor welke opgaven we hier staan en binnen welke termijn deze gezien bepaalde in o.a. de KRW dienen te worden gerealiseerd. Wil men de binnen het Waterschap aanwezige watersystemen ook echt op 'orde' hebben dan is o.i. de komende jaren o.i. nog een enorme inspanning nodig waarbij alle betrokken partijen alles op alles zullen moeten zetten om de uit de o.a. KRW voortvloeiende doelen ook echt te kunnen realiseren. Hierbij tekent de Stichting dan wel aan, dat men in de loop van het proces om zowel 'Waterlichamen in kader KRW' vast te stellen, als hun bijbehorende 'Status' en 'Type' vaak al zoveel heeft ingeleverd op mogelijk te realiseren 'MEP's', ook gezien de vaak afgevalen maatregelen, dat het alleen daarom al de grote vraag is of in juridische zin uiteindelijk wel aan eisen KRW wordt voldaan. Zo zijn alle wateren die binnen plangebied waterschap voorkomen nu aangeduid als 'sterk veranderde wateren' of 'kunstmatige wateren' (zie ook het Achtergronddocument EKRW, Tabel 2.7 'Overzicht van oorspronkelijke en huidige watertype van de waterlichamen') met zodoende bijbehorende lagere kwaliteitsdoelen, maar zeker ook de o.i. wel degelijk bij bepaalde rivieren aanwezige potenties, zou de inzet o.i. hier veel groter moeten zijn. Zoals hiervoor al aangegeven hebben met name de rivieren de Kromme Rijn en de Hollandse IJssel o.i. de potentie om hun van oorsprong natuurlijke karakter weer grotendeels terug te krijgen als de verantwoordelijke overheden maar bereid zijn ook echt keuzen te maken. Uiteraard worden er langs de Kromme Rijn thans maatregelen genomen die een versterking betekenen van de potenties van deze rivier (denk o.a. aan herinrichting Vikingterrein nabij Wijk bij Duurstede), als ook worden er op bepaalde plaatsen natuurvriendelijke oevers aangelegd, maar juist bij deze rivier liggen er o.i. veel grotere potenties die zouden kunnen worden benut. De HDSR speelt daar in zowel haar Lange termijn visie als ook Beleids- en Uitvoeringsplan ook op zich op in, in het bijzonder met het vernieuwende project 'De Kromme Rijn natuurlijk', maar door bijvoorbeeld de rivier haar natuurlijke dynamiek weer terug te geven, zou deze rivier nog aanzienlijk aan pracht kunnen winnen en tegelijkertijd beter aan doelen KRW kunnen worden voldaan. Een tweede belangrijk punt met betrekking tot de KRW zijn de maatregelenpakketten die zijn voorgesteld om de doelen zoals deze voor de onderscheiden waterlichamen zijn vastgelegd te kunnen halen. Daarbij richt men zich toch voornamelijk op de wateren zelf, zoals aanleg natuurvriendelijke oevers en vispassages, maar maatregelen in het achterliggende stroomgebied laat men veelal achterwege, terwijl de wateren die daar zijn gelegen en dus afwateren op de hoofdwateren toch ook in belangrijke mate bepalend zijn voor de in het hoofdwaterlichaam aanwezige waterkwaliteiten. In die zin dient o.i. hierbij dan ook ten behoeve van de te realiseren doelen een veel breder pakket maatregelen te worden ingezet, inclusief aanleg bufferzones, akkerrandenbeheer, etc.

Een ander belangrijk aspect dat in het plan van de HDSR wordt gemist is de aandacht voor de zogenaamde 'waterparels'. Dit zijn in ecologisch opzicht waardevolle wateren die buiten de Natura 2000-gebieden/EHS vallen en ook niet als KRW-waterlichamen zijn aangewezen³. Aanvankelijk zaten deze nog wel in de 'Watervisie' van de provincie maar om voor de Stichting onduidelijke redenen zijn deze uiteindelijk toch uit het provinciale Waterplan gelaten. Juist ook gezien de 'core-business' van de HDSR wil de Stichting Milieuzorg Zeist e.o. aan het waterschap vragen zich niet alleen alsnog sterk te maken voor deze wateren, maar er ook bij het provinciebestuur op aan te dringen de eerder geselecteerde waterparels alsnog als zodanig aan te wijzen en met een bijbehorend pakket maatregelen te komen om deze te beschermen en aldaar aanwezige waterkwaliteit en – kwantiteit te behouden/verbeteren. Door juist ook hier maatregelen te nemen, zou daardoor tevens een goede bijdrage kunnen worden geleverd aan doelstelling KRW.

³ Het zal duidelijk zijn dat de systematiek op basis waarvan de waterlichamen uiteindelijk zijn aangewezen en waarbij een bepaalde minimum oppervlakte van het achterliggende stroomgebied bepalend was (namelijk minimaal 10 km²) daaraan in belangrijke mate debet is.

2. Strategiedeel.

Zoals in het bovenstaande al aangegeven is de Stichting Milieuzorg Zeist e.o. bijzonder te spreken over met name de in het Strategiedeel aangegeven Lange termijn visie van het Waterschap. Feitelijk wil men nu de stap zetten om tot 'duurzame watersystemen' (inclusief de sociale, economische en ecologische dimensie) binnen het beheersgebied van de HDSR te komen en niet alleen daar maar in het kader VN-Millenniumdoelen ook in de Derde Wereld!

Kan de Stichting Milieuzorg Zeist e.o. zich in grote lijnen vinden in de in de Lange Termijn Visie aangegeven Streefbeelden (zie met name het Strategiedeel: Kaart 'Lange termijn visie watersysteem' op pag. 12), wel mist zij nog een aantal belangrijke zaken. Allereerst is dat toch de aandacht binnen de LTV en daarvan (binnen planperiode) afgeleide ambities voor de (natte) natuurgebieden, zoals deze binnen het beheersgebied van de HDSR voorkomen. In ieder geval is de Stichting van mening dat daaraan binnen de LTV met betrekking tot te realiseren natuurwaarden, althans voor zover deze natuurlijk aan water zijn gebonden, bijzondere aandacht zou moeten worden gegeven. Dat betreft dan niet alleen de Natura 2000-gebieden, maar ook de natuurgebieden die deel uitmaken van de EHS en daarbinnen dan weer in het bijzonder de natte Ecologische verbindingszones (EVZ's). Weliswaar wordt hieraan ook, zij het vaak zijdelings, in het deel 'Beleids- en uitvoeringsplan' (zie o.a. de hoofdstukken 4.1: 'Beleidskaders' en 5.3: 'Natuurvriendelijke inrichting en onderhoud' en natuurlijk ook onder het hoofdstuk 8: Vernieuwend project: 'EKRW' aandacht besteed, als ook in 'Achtergronddocument EKRW', maar door in het Strategiedeel voor de (aan water gebonden) natuur ook duidelijke ambities op te nemen kan vele beter sturend worden opgetreden (vergelijk in deze overigens ook het provinciale Waterplan, hoofdstuk 12: 'Water voor Natuur').

Daarnaast wordt binnen de LTV ook de specifieke aandacht voor de verdroging van de binnen het beheersgebied van de HDSR aanwezige natuurgebieden gemist. Weliswaar wordt ook hieraan in het 'Beleid- en uitvoeringsplan' de nodige aandacht besteed (zie met name het hoofdstuk 4: 'Voldoende water' en dan in het bijzonder de paragrafen 4.5: 'GGOR en peilbesluiten' en 4.6: 'Verdroging'), maar de dienaangaande na te streven doelen zouden o.i. toch ook in de LTV en 'Ambities binnen planperiode' terug moeten komen. Dat de met verdroging samenhangende doelen niet expliciet in de LTV worden aangegeven baart de Stichting des te meer zorgen, aangezien uit de 'Evaluatie Waterbeheersplan 2003 – 2007' toch duidelijk naar voren komt, dat:

"binnen het thema: 'natuur en verdroging' de gestelde doelen (zoals 'stoppen van de bodemdaling' of 'herstel van de ecologische variatie binnen de planperiode') niet zijn gehaald, aangezien deze niet realistisch zouden zijn.....Mede vanwege de complexiteit van de problematiek en veelheid aan belangengroepen is er dan ook (maar) gekozen voor een meer procesgerichte aanpak en zijn de doelen, binnen geest gestelde, bijgesteld....".

Nu is de Stichting zelf o.a. betrokken geweest bij o.a. aanpak verdrogingsbestrijding van natuurgebieden binnen het Watergebiedsplan GROM, maar de ervaring leert toch dat men daarbij, hoe goed ook wordt geluisterd naar belangenorganisaties, fundamentele keuzen, zoals terugdringen grondwaterwinningen Utrechtse Heuvelrug of terugdringen nutriëntenlast door de landbouw, gewoon uit de weg gaat. Dat geldt vaak ook voor de keuzen die ten aanzien bodemdaling in het Veerweidegebied voorliggen. Juist doordat men dergelijke keuzen uit de weg gaat, komt men feitelijk nooit toe aan het streven om tot daadwerkelijk 'duurzame watersystemen' te komen (inclusief de vaak bijbehorende natuurlijke peilen). Wellicht dat bij de aanzet die in de Lange Termijn Visie wordt gegeven om o.a. de infiltratie Heuvelrug te herstellen en kwel Heuvelrug te benutten ook naar totale waterbalans Heuvelrug wordt gekeken, maar liever zou de Stichting zien dat het *'herstel van de eco-hydrologische variatie zoals deze van oorsprong tussen Utrechtse Heuvelrug en aangrenzende lager gelegen gebieden (lees: Kromme Rijngebied/ Langbroekerweteringgebied, Gelderse vallei/Eem en Noorderpark/Vechtplassengebied aanwezig* is' hier toch gewoon als streefbeeld blijft/wordt aangehouden. Binnen dat kader zou dan kunnen worden gekeken, uiteraard in overleg met de provincie, welke

grondwaterwinningen zouden moeten worden afgebouwd om de in de Natuurgebiedsplannen aangegeven natuurdoelen alsnog te kunnen halen. Feitelijk kan een dergelijke redenering ook worden gevolgd voor de doelen met betrekking tot de bodemdaling in het Veenweidegebied. Ook hier zouden de na te streven doelen/ambities o.i. dan ook veel meer SMART moeten worden geformuleerd, waarbij fundamentele maatregelen niet al bij voorbaat uit de weg worden gegaan.

Dat de HDSR zich overigens in het Strategiedeel niet alleen richt op 'duurzame, robuuste watersystemen', maar ook op de duurzaamheid van de eigen organisatie spreekt de Stichting zo zal duidelijk zijn bijzonder aan. Wellicht zou daarbij dan niet alleen naar het energiegebruik moeten worden gekeken, maar ook naar de mogelijkheden om binnen het gebouw van de HDSR tot optimaal watergebruik te komen, inclusief een eigen huishoudwatersysteem, voor zover dat er althans nog niet is. Daarmede zou zij ook een voorbeeld voor anderen kunnen worden.

3. Beleids- en Uitvoeringsdeel.

In dit Beleids- en uitvoeringsdeel wordt na Inleiding (hoofdstuk 1) eerst ingegaan op de beschikbare instrumenten (zie hoofdstuk 2: 'Sturen op water'), daarna op de relevant geachte thema's (zie hoofdstukken 3 t/m 6) en vernieuwende projecten (zie hoofdstukken 7 t/m 10) en tenslotte op de te nemen maatregelen (hoofdstuk 11). Voor zover de Stichting het relevant acht een reactie op de betreffende hoofdstukken te geven, zal zoveel mogelijk de in het beheerplan aangegeven volgorde worden aangehouden.

3.1. Sturen op water.

In dit hoofdstuk worden o.a. op de vergunningverlening, toezicht en handhaving ingegaan, ook gezien de verander(en)de wetgeving. De ervaring leert dat de veranderingen zoals deze met in werking treden van het zogenaamde 'Activiteitenbesluit' zijn doorgevoerd, met name ook in relatie tot de WVO, lang niet altijd ten gunste werken van de in een bepaald water na te streven waterkwaliteiten. In die zin hebben een aantal organisaties er bij de HDSR in een eerder stadium op aangedrongen toch daar waar mogelijk de bij een bepaalde watertype na te streven ecologische kwaliteitseisen als uitgangspunt voor de toetsing van de aangevraagde vergunningen te blijven houden.

Positief is de Stichting in ieder geval dat de HDSR het monitoringsysteem voor waterkwaliteit en waterkwantiteit wil uitbreiden. Dat maakt het mogelijk te nemen maatregelen (nog) beter af te stemmen op de te realiseren waterkwaliteiten en waterregimes.

3.2. Thema's.

Hieronder zal nader op de thema's 'Veiligheid', 'Voldoende water', 'Schoon water' en 'Recreatie, landschap en cultuurhistorie' worden ingegaan. Zoals ook eerder al aangegeven wordt binnen de diverse behandelde thema's wel aandacht aan de '(aan water gebonden) natuur' gegeven, maar het zou o.i. toch goed zijn aan met name dit thema apart aandacht te geven, zodat ook in een oogopslag voor alle waterpartners duidelijk is waar de HDSR met betrekking tot dit thema na streeft/wil realiseren binnen de planperiode. In ieder geval zal de Stichting al vast wel in haar bijdrage aangeven wat zij wat dat betreft als belangrijke aandachtspunten beschouwd.

3.2.1. Veiligheid.

Ook gezien problematiek klimaatverandering en gevolgen voor Nederland als delta van een aantal grote rivieren (o.a. Rijn) is het goed dat hieraan in het Waterbeheersplan bijzondere aandacht is besteed, althans meer dan in het vorige plannen. Wel lijkt de HDSR zich daarbij in eerste instantie primair te richten op de veiligheid van de dijk(ring)en en niet direct op overige wateropgaven die klimaatverandering naar verwachting met zich mee zal brengen. In het bijzonder kan daarbij dan worden gedacht aan de extra waterbergingsopgaven (zie overigens wel Strategiedeel, kaart: 'Lange termijnvisie watersysteem').

Wat betreft de optredende Klimaatverandering is de Stichting overigens van mening, ook als je de scenario's KNMI bestudeert dat nu maximaal op mitigatie zou moeten worden ingezet en pas in tweede instantie op adaptie. Niettegenstaande de betreffende inzet, dient toch alvast vooruit te worden gekeken, ook omdat de uitvoering van maatregelen vaak lange tijd in beslag neemt. Wel wordt het door de Stichting van belang geacht, dat bij te nemen maatregelen zoveel mogelijk wordt aangesloten bij de opgaven die er vanuit andere beleidsthema's toch al in een bepaald gebied liggen. Gedacht kan daarbij worden aan het o.a. het creëren van bepaalde waterbuffers in het westelijke veenweidegebied rondom het Natura 2000 gebied Nieuwkoopse plassen en De Haeck of rondom de te realiseren 'Groene Ruggengraat', die tegelijkertijd de problematiek van de dalende veenbodems aan kunnen pakken.

Dat men bij toetsing ruimtelijke plannen (in kader watertoets) ook bijzondere aandacht wil geven aan eventuele overstromingsrisico's wordt natuurlijk door de Stichting bijzonder gewaardeerd, zij dat de Stichting van mening is dat de HDSR hier soms wel wat steviger in zou kunnen staan, met name als het gaat om het bouwen in zeer laag gelegen gebieden (zoals bijvoorbeeld in Rijnenburg).

3.2.2. Voldoende water.

De problematiek van de waterkwantiteit wordt in het hoofdstuk 4: 'Voldoende water' aan de orde gesteld. Daar wordt eerst een beeld geschetst van de diverse relevante beleidskaders, zoals die op rijks- en provinciaal niveau, als ook de verplichting voortvloeiend uit KRW, alvorens voor onderscheiden deelaspecten (wateroverlast, watertekort, grondwaterbeheer en stedelijk waterbeheer, GGOR en peilbesluiten, verdroging én vaarwegbeheer) de opgaven en de doelen worden aangegeven.

Op gevolgen klimaatverandering voor optredende wateroverlast en watertekorten is onder 3.2.1: 'Veiligheid' al ingegaan. Wat betreft de aanvoer van water in het kader van de nachtvorstbestrijding is het op zich goed dat nu de 'nulsituatie' wordt vastgelegd, maar de Stichting blijft wel van mening, dat ook in bestaande situatie, althans wanneer er bij de aanvoer van het water natuurwaarden in het geding zijn, ook naar alternatieven wordt gekeken. Deze zijn vaak wel te vinden, mits men dan ook bereid is daarin te investeren.

Wat betreft het 'stedelijk waterbeheer' wordt weliswaar aan het beheer van watergangen aandacht besteed en dan met name taakverdeling met gemeenten, maar het zou toch voor de hand liggen dat met name ook hier aan het afkoppelen van verharde oppervlakten aandacht was gegeven en de voorwaarden waarbinnen dat al dan niet aanvaardbaar wordt geacht. Weliswaar wordt daaraan nu onder in hoofdstuk 9: 'Vernieuwende projecten: Waterketen' aandacht besteed en wel in het bijzonder in relatie tot de kansen die er tot afkoppelen liggen op de Utrechtse Heuvelrug, maar juist bij een meer integrale benadering had dat ook in dit hoofdstuk, dat toch over waterkwantiteit gaat, o.i. niet misstaan.

Wat betreft het toepassen van de 'GGOR-systematiek' (t.b.v. peilbesluiten) en aanpak verdroging is de Stichting van mening, dat het van groot belang is dat daarbij allereerst de in een bepaald (deel)gebied na te streven ambities/doelen ook echt duidelijk zijn (zie in deze ook Strategiedeel, kaart: 'Lange termijn visie watersysteem'). Indien immers niet duidelijk is wat de ambities/doelen zijn en deze niet nader zijn vertaald in functies (en bijbehorende (natuur)doelen) dan loop je vaak met de toegepaste GGOR systematiek achter de feiten aan. Nu heeft de HDSR weliswaar op de kaart 'Gebruiksfuncties' (zie B&UP, pag. 34) aangegeven welke functies waar worden nagestreefd, maar deze kaart is ten eerste zo overgenomen uit het PWP en ten tweede zijn o.i. de ambities/doelen zoals deze in de LTV zijn aangegeven nog op geen enkele wijze vertaald.

Zo heeft de Stichting in het kader van haar reactie op het Watergebiedsplan GROM er o.a. voor gepleit om ook het reduceren van de waterwinnings op de Utrechtse Heuvelrug als maatregel mee te nemen, teneinde de natuurdoel(typ)en zoals deze voor de binnen het betreffende plangebied aanwezige natuurgebieden in de Natuurgebiedsplannen zijn

vastgelegd ook daadwerkelijk te kunnen halen. De HDSR heeft daarbij in haar reactie aangegeven, dat zij niet over de grondwaterwinningen op de Utrechtse Heuvelrug gaat, maar de provincie. En dat terwijl de provincie juist in een vergelijkbare reactie van de Stichting op het Grondwaterplan 2008-2013 weer doorverwees naar de waterschappen. In die zin blijft het voor de Stichting natuurlijk de grote vraag wie in deze nu echt de verantwoordelijkheid heeft en deze dan ook wil nemen..... Wellicht dat de in het provinciale Waterplan aangekondigde 'Verbrede inzet van de GGOR-systematiek' (in kader streven naar 'duurzame, robuuste watersystemen') hiervoor een oplossing biedt, maar dan zullen toch allereerst de (door alle partijen) na te streven ambities/doelen eenduidig en helder (d.w.z. SMART) moeten zijn.

Mocht de HDSR bij de toetsing in het kader van GGOR desondanks toch aan de op de kaart 'Gebruiksfuncties' aangegeven doelen vasthouden, dan zouden daarop in ieder geval ook de (natte) EVZ's moeten worden aangegeven (zie in deze ook het 'B&UP, kaart 8: 'EHS en EVZ's'). Daarnaast zou ook voor het gebied tussen de Bilt/Zeist en de Uithof/Bunnik de aanduiding 'Verweving natuur en landbouw' moeten worden aangegeven, aangezien ook daar een sterke verweving van beide functies aanwezig is.

Met betrekking tot de 'verdroging' van de natuur ligt er binnen de provincie Utrecht nog steeds een enorme opgave. Dat geldt dan niet alleen voor de zogenaamde TOP-gebieden, waarvan de verdroging inmiddels voortvarend lijkt te worden aangepakt, maar vooral ook voor de sub-TOP-gebieden, 'overige verdroogde gebieden binnen/buiten de EHS' (zie ook het PWP, kaart 12: 'Natuur') en natuurlijk de 'waterparels'. Het is de Stichting Milieuzorg Zeist e.o. bekend dat men er mede op basis van het advies van de Taskforce Verdrogingsbestrijding ervoor heeft gekozen om de TOP-gebieden met prioriteit aan te pakken, maar dat mag o.i. niet betekenen dat men de verdrogingsproblematiek in de overige gebieden dan maar op de lange baan schuift, of uiteindelijk helemaal maar laat zitten. Voor de Stichting dienen de doelen zoals deze indertijd in het Plan van aanpak verdrogingsbestrijding 'Hart voor een natter Utrecht' naar voren zijn gebracht dan ook gewoon te blijven staan, ook al zal de termijn waarin zij zullen/kunnen worden gerealiseerd dan wellicht iets opschuiven. Teneinde evenwel bepaalde gebiedseigen natuurwaarden te kunnen realiseren, moet de aanpak van de verdroging, waarbij uiteindelijk ook de te bereiken waterkwaliteit een belangrijke rol speelt, een hoge prioriteit blijven houden. De aanvoer van gebiedsvreemd water leidt er immers niet alleen toe dat het gebiedseigen watersysteem (met bijbehorende planten en dieren) wordt verstoord, maar dat het water ook voor de (eventueel) recreërende mens veel minder aantrekkelijk is. Juist door ook deze aspecten bij uit te voeren maatschappelijke kosten-batenanalyses (MBKA) mee te nemen, kan het nemen van bepaalde (noodzakelijke) maatregelen wel eens veel sneller dichterbij komen dan nu voorzien (zie in deze overigens ook het boekje: 'Geld als water; Over Europese richtlijnen, water en de regionale economie' (T. Bade et al., 2007)). In ieder geval is de Stichting van mening dat bij de bestrijding van de verdroging meer fundamentele maatregelen, zoals bijvoorbeeld het verplaatsen van de drinkwaterwinningen op de Utrechtse Heuvelrug naar lager gelegen gebieden (vergelijk in de ook het OEDI-project en het EVUH-project) en ook de realisatie van (water)bufferzones, niet al bij voorbaat zouden moeten worden uitgesloten.

3.2.3. Schoon Water.

In dit hoofdstuk wordt na behandeling beleidskaders aandacht gegeven aan 'emissies (inclusief diffuse bronnen)', 'natuurvriendelijke inrichting en onderhoud' én aan de 'waterbodempkwaliteit'.

Wat betreft de aanpak van 'emissies' (zie hoofdstuk 5.2) zijn de afgelopen decennia vele maatregelen genomen om de waterkwaliteit te verbeteren, ook op het internationale vlak, desondanks laat de waterkwaliteit van veel wateren vaak nog te wensen over (zie hiertoe o.a. de in het 'Achtergronddocument EKRW' voor de onderscheiden waterlichamen opgenomen 'factsheets').

Opvallend genoeg wordt er in dit hoofdstuk met geen woord gerept over het zelfreinigend vermogen van water, terwijl met name in de rioolwaterzuiverings-installaties daar veelvuldig gebruik van wordt gemaakt middels het zorgen voor voldoende lucht (en dus zuurstof) in het water. Een van de grote zorgpunten van het water ecosysteem is vaak immers het zuurstofgehalte. Dat is veel en veel lager dan in lucht, schommelt tussen 14 mg per liter water bij 0 graden Celsius en 7 mg per liter bij 30 graden Celsius. Dus een afname van het gehalte zuurstof bij toename van de temperatuur, terwijl de stofwisseling en daarmee de behoefte aan zuurstof van de veelal koudbloedige dieren (en bacteriën, en planten s' nachts) juist toeneemt bij een stijging van de temperatuur. Gezien de gemeten temperaturen van 20-25 graden is de vraag naar zuurstof in de zomer dus minimaal een factor 6 groter dan in de winter. Bovendien kent het zuurstof gehalte een dag- en nachtritme van ongeveer 4 mg per liter en zal er bij een waarde van overdag rond de 4 mg per liter in de vroege ochtend vlak na zonsopgang dus geen zuurstof meer kunnen worden aangetroffen. De vissen happen bij dergelijke omstandigheden naar adem en zijn dan vaak dicht bij het wateroppervlak te vinden. Dat heeft alles te maken met het dan vrijwel ontbreken van zuurstof⁴.

Voor een goede waterkwaliteit is dus zuurstof in het water nodig en die wordt alleen geproduceerd door plantaardig plankton en planten die in het water hun bladeren hebben. Voor de productie van zuurstof hebben het plankton en de planten licht nodig, zodat deze productie alleen overdag plaatsvindt⁵. Voorwaarde hiervoor is dat het water helder is en licht doorlaat. Alleen dan kan gebruik worden gemaakt van de mogelijkheid van zuurstof productie in het water. Helaas is dat vaak niet mogelijk, omdat veel van onze wateren in de zomer voorzien zijn van een dikke laag kroos. Het kroos zorgt ervoor dat het in de sloot continue 'nacht' is, er zodoende geen zuurstof door de planten kan worden geproduceerd en dat er dus geen leven in de sloot mogelijk is. De herkomst van zoveel kroos is duidelijk. Het water is in veel gevallen vaak veel te rijk aan fosfaat en nitraat veelal tengevolge van het uitspoelen van deze voedingsstoffen uit de in 1970 – 1995 te veel bemeste weilanden. Mineraalboekhouding en mestuitrijvoorschriften zorgen na 1995 weliswaar voor een afname van de bemesting, maar dat uit – en afspoelen gaat nog wel een tijdje door. Ook bladval en rioolslib bij overstorten kunnen een vergelijkbaar probleem opleveren.

Wil men dus de waterkwaliteit verhogen, ook om de beleving van het water te stimuleren, dan zal dus ook gericht moeten worden gestuurd op de eigen zuurstof productie in het water om het zogenoemde zelfreinigend vermogen te stimuleren. Dat kan alleen als gericht en regelmatig het bijeengedreven kroos wordt verwijderd. Baggeren heeft ook zin omdat afgestorven kroos zich ophoopt in de bagger. Bovendien zal door baggeren het waterbergend vermogen groter worden en dat is gezien de kwantiteit wel een maatregel die regelmatig genoemd wordt. Het baggeren is duur. Kan niet overal tegelijk maar zal zo moeten worden uitgevoerd dat de bagger, na uitlekken, wordt afgevoerd. Bagger (en ook geoogst kroos) op de oever van een sloot mineraliseert snel aan de lucht en de mineralen spoelen de sloot weer in. Dat levert weer kroos op, net als het naleveren van mineralen uit de tussen 1970-1990 over bemeste weilanden. Eindeloos discussiëren over wie het

⁴ Dit is overigens alleen indirect af te lezen uit de in het 'Achtergronddocument EKRW' per waterlichaam gegeven 'factsheets', waarin regelmatig verzadigingspercentages van 30 – 45 % bij 25 graden Celsius worden genoemd (zie o.a. het 'Achtergronddocument EKRW', pag. 64 en 67). Er zit bij die temperatuur maximaal 8 mg zuurstof per liter in het water en bij een verzadigingspercentage van onder de 45 % betekent dat gewoon minder dan 4 mg en dus, gezien de nacht/dag schommeling, in de vroege ochtend geen zuurstof (NB: Verzadigingspercentages van boven de 100% duiden overigens vrijwel altijd op het voorkomen van veel draadalgen, flap en dat is ook een teken van veel te voedselrijke wateren. Die draadalgen zouden, net als kroos, geoogst moeten worden).

⁵ In de nacht gebruiken alle organismen (plant, dier en bacterie) deze zuurstof, zodat er in de vroege ochtend altijd minder zuurstof in het water zit dan aan het eind van de middag. Bovendien moeten we ons realiseren, dat bij stijging van de temperatuur van het water (en daardoor afnemend gehalte aan zuurstof) de behoefte aan zuurstof juist toeneemt (NB: Bij 10 graden temperatuurstijging neemt door de verhoogde stofwisseling van de planten, bacteriën en dieren de behoefte aan zuurstof met een factor 2,5 toe; bij een watertemperatuur van 20 graden Celsius is dus 6,25 x meer zuurstof nodig als bij een watertemperatuur van 0 graden Celsius).

baggeren betaalt leidt vaak tot uitstel, dus laat die discussie rusten en stel gewoon: “Alle Nederlanders hebben baat gehad bij de enorme export van landbouwproducten tussen 1970 en 1990. De belastinginkomsten uit die export werden door de overheid gebruikt voor allerlei voorzieningen en het opruimen van de toen en nu aan milieu toegebrachte schade dient dan ook door allen betaald te worden. Het is gewoon het betalen van een schadeclaim uit het verleden, dus waterschap en landbouw en provincie doe het gezamenlijk”. Belastinggelden zullen dus gewoon gebruikt moeten worden om de milieurekening van toen te vereffenen. In alle gevallen geldt veel slib, minder water bergend vermogen en meer kans op excessieve groei van kroos. Dit kroos zal in de winter afsterven, door bacteriën worden omgezet tot mineralen en dat leidt in het daarop volgende jaar weer tot groei van kroos. Om de waterkwaliteit echt te verbeteren zal dus allereerst een ander baggerbeleid met afvoeren van de bagger nodig zijn. Tevens zal het kroos, bijeen gewaaid door de wind of bijeen gezogen door pompgemalen, moeten worden verwijderd en is het alleen nadenken over bomen en bladval onvoldoende⁶. Om het waterbergend vermogen te vergroten zal zeker gebaggerd moeten gaan worden. Echter voer die bagger, als het water er is uitgelopen, dus af dan wordt er meteen een stap gezet in de richting van een verbetering van de waterkwaliteit. Wat overigens wel als positief wordt gezien is dat nu door de provincie in het kader van het Provinciale Waterplan nu het initiatief wordt genomen tot een aantal gebiedsprocessen teneinde in samenwerking met de waterschappen en de landbouw- en natuurorganisaties tot een verbetering van de waterkwaliteit te komen in landbouw- en natuurgebieden. Zoals hiervoor al aangegeven is in bepaalde gebieden de fosfaatlast, ook door nalevering uit met fosfaat verzadigde bodems, maar ook nitraat en sulfaat, nog steeds in bepaalde gebieden een groot probleem. Wat daarbij overigens tot op heden evenwel opvallend is, is dat maatregelen om de fosfaatlast vanuit de landbouw aan te pakken binnen het proces van de KRW vrijwel steeds als een onmogelijkheid werd aangegeven (vergelijk ook maatregelenpakket KRW voor de Langbroekerwetering en de Kromme Rijn (zie factsheets NL 14_01 en 14_02))⁷.

Wat de uiteindelijk te realiseren waterkwaliteiten betreft, zullen - voor zover de doelen vanuit de KRW tenminste niet verder gaan - uiteindelijk de END-normen die door de provincie Utrecht in het PWP voor de onderscheiden gebieden/functies (zoals natuurgebieden, stedelijke gebieden, etc.) aangegeven als doelresultaat van de te nemen maatregelen moeten worden aangehouden. In die zin zou het goed zijn als ook de HDSR deze normen als basis in haar Waterbeheersplan overneemt.

Op zich is het natuurlijk goed dat de HDSR de verantwoordelijkheid neemt voor de ‘natuurvriendelijke inrichting en het onderhoud’ (zie hoofdstuk 5.3) van haar eigen watergangen en wel in het bijzonder van die watergangen die tevens een functie hebben als ‘Ecologische verbindingszone (EVZ)’. Die natuurvriendelijke inrichting zal dan wel zodanig moeten gebeuren, dat deze ook optimaal rekening houdt met de planten en dieren die er voor kunnen komen, uiteraard binnen bepaalde voorwaarden (zoals bijvoorbeeld aanwezige cultuurhistorische waarden). Bovendien kan worden gesteld dat de aanleg van een natuurlijke oever vaak pas optimaal tot zijn recht kan komen bij een ‘natuurlijk peilbeheer’, dus met hoge peilen in de winter en lagere in de zomer. Bij een tegennatuurlijk peilregime (dus lage in het voorjaar en hoge(re) in de zomer, zoals deze met name t.b.v. landbouw worden doorgevoerd, zien we namelijk dat natuurvriendelijke oevers onder de zomerwaterlijn onbegroeid blijven. Alleen planten die van boven de zomerwaterlijn in en over het water groeien geven dan nog iets te zien van het zo gewenste beeld. De zone rondom de zomerwaterlijn wordt evenwel vaak gedomineerd door ruigten van woekersoorten, zoals

⁶ Overigens is de HDSR in Nieuwegein gestart met een proef om kroos af te vangen en dat als veevoer in te zetten, hetgeen o.i. als een creatieve oplossing kan worden gezien om deze problematiek aan te pakken. In die zin zou dan ook moeten worden bekeken of deze aanpak niet op korte termijn kan worden opgeschaald.

⁷ In die zin is het bijvoorbeeld de vraag waarom de met de sector gemaakt afspraken over een ‘Goede Landbouwpraktijk’ niet nu al als standaardpraktijk wordt ingevoerd.

Liesgras. Daarnaast werken natuurvriendelijke oevers in het geval van een tegennatuurlijk peilregime vaak extra watervervuiling in de hand. Want behalve dat het dan noodzakelijkerwijs aangevoerde water veelal voedselrijk is, zorgt het ook voor interne eutrofiëring: de sulfaten uit het aangevoerde water verdringen de fosfaten uit de bodem, die vervolgens in het water terecht komen en het nog voedselrijker maken. Een proces dat juist in de zomer optreedt zodat algen, kroos en andere woekeraars er volop van kunnen profiteren. Hoe breder de oever is gemaakt, hoe meer fosfaten er vrij komen. Bij een tegennatuurlijk peilbeheer ontstaat dus geen begroeiing met zuiverende werking en sulfaten worden vervangen door fosfaten: natuurvriendelijke oevers bij omgekeerd peilbeheer dragen onder dergelijke omstandigheden dus weinig tot niets bij aan waterzuivering. Met name in veengronden leiden chemische reacties tussen de bodem en het rivierwater, in combinatie met het gebrek aan vegetatie, weer snel tot het afkalven van de zo mooi schuin aangelegde natuurvriendelijke oever. Al met al zijn natuurvriendelijke oevers bij een tegennatuurlijk peilbeheer dus meer een vorm van waterberging dan iets anders.

Teneinde natuurvriendelijke oevers wel optimaal tot hun recht te laten komen is (vaak) de enige logische en duurzame oplossing dus het herstel van het natuurlijk peilverloop⁸. Dit kan worden bewerkstelligd door vasthouden van water in de winter en laten uitzakken in de zomer. Hoe groter het gebied waarin dat gebeurt, hoe beter de grondwaterstand in de zomer op peil blijft, dus hoe langer sloten watervoerend blijven, dus hoe minder (vuil) water hoeft te worden aangevoerd. Dit is ook geheel in overeenstemming met de afgesproken trits: vasthouden, bergen, afvoeren. We zien echter dat waterbeheerders voornamelijk met waterberging bezig zijn en het vasthouden van water alleen in natuurgebieden wordt toegepast. Men durft duidelijk een kennelijk ‘verworven recht’ van de agrarische sector niet aan te pakken. De KRW zou dus een mooie aanleiding zijn om langzaam naar een natuurlijker peilbeheer toe te werken⁹. Dan is het wel zaak om niet met surrogaatoplossingen te komen, maar het probleem doelgericht aan te pakken.

Waar er geen natuurlijk peilbeheer is en toch de wens van natuurvriendelijke oevers, is het verstandig de oeverbreedte onder de zomerwaterlijn beperkt te houden en de grootste breedte juist te zoeken BOVEN de zomerwaterlijn. Het liefst in de vorm van een (bijna) vlakke strook net boven het zomerwaterpeil. Deze zone blijft het hele jaar door vochtig: in de winter door de regen en/of grondwater, in de zomer door indringing vanuit de naastgelegen watergang (indringing maximaal enkele meters breed). Deze smalle zone boven de zomerwaterlijn biedt kansen voor de vestiging van soorten van rietland en natte ruigte en nat schraal grasland, zoals Riet, Lisdodde, Oeverzegge, Moeraszegge, Moerasrolklaver, Echte koekoeksbloem, Gevleugeld hersthooi, Tweerijige zegge, Rietorchis. Ook amfibieën, Ringslang, libellen, Dwergmuis, Rietzanger, Kleine karekiet, en iets hogerop Icarusblauwtje, Moerassprinkhaan en Zeggedoorntje voelen zich er thuis.

De zone onder de zomerwaterstand raakt aanvankelijk begroeid met planten zoals Gele waterkers en Moerasvergeetmenietje, die vanuit de zomerwaterlijn over het water groeien en drijven. Het zijn schuilplekken voor jonge vis en larven van amfibieën. Maar die planten reiken niet verder dan een meter of twee. Een grotere “natte” breedte heeft dan ook weinig zin. Na enkele jaren worden dergelijke soorten overigens vaak overwoekerd door met name Liesgras en kalft de oever weer af.

Zorg verder voor een geleidelijke overgang van de nieuwe oever naar het aangrenzende grasland, zodat goed gemaaid kan worden en het maaisel kan worden afgevoerd. Zonder maaibeheer krijgt Pitrus vaak de overhand. Vanuit landschappelijk belang in rechte landschappen de oevers ook recht houden. Een dergelijke strook kan veel meer

⁸ Zie voor gebieden waar invoeren ‘natuurlijk peilbeheer’ o.i. een belangrijke bijdrage kan leveren aan aan water gebonden natuurwaarden overigens de ‘Waterstructuurvisie HDSR’: Fig B1.1: Gebiedsuitwerking groene strategie (vasthouden)).

⁹ Weliswaar wordt hieraan in het Waterbeheersplan, B&UP, hoofdstuk 8: ‘Vernieuwend project: EKRW’ aandacht besteed en ‘(natuurlijk) peilbeheer’ als een belangrijke maatregel aangegeven (zie ook de TOP 5 op pag. 60), maar vooralsnog blijft het toch onduidelijk hoe zwaar men hier toch op inzet, zeker ook als men het ‘Achtergronddocument EKRW’, tabel 2.13: ‘Maatregelen waarvoor (gedeeltelijk) geen resultaatverplichting is aangegaan voor 2015’ beziet.

natuurwaarde ontwikkelen dan een dieper afgegraven oever die in de zomer vol staat met (zeer voedselrijk) water en in de winter droog staat en geen begroeiing heeft.

Wat betreft het onderhoud van de sloten en oevers wordt in het Beleids- en uitvoeringsplan aangegeven, dat men zich zal houden aan de gedragscode van Unie van Waterschappen die afspraken bevat over de FFW. De ervaring leert evenwel dat het bij beheerswerkzaamheden toch nog regelmatig mis gaat, o.a. m.b.t. maaibeheer oevers. In die zin toch het verzoek alleen gefaseerd te werken, rekening te houden met het kwetsbare seizoen van diverse soorten (zie o.a. rapport Bureau Viridis: 'Baggerrichtlijnen'), als ook regelmatig inventarisaties uit te voeren, zodat ook bekend is met welke soorten in het bijzonder rekening zou moeten worden gehouden.

3.2.4. Recreatie, landschap en cultuurhistorie.

Bij vrijwel alle landschappen binnen de provincie Utrecht, eigenlijk op de Utrechtse Heuvelrug na, heeft water een dominante rol gespeeld bij de vorming daarvan. Met name na het afdammen in 1122 van de Kromme Rijn in opdracht van de Bisschop van Utrecht zijn ook de lager gelegen delen ontgonnen. Die ontginningsgeschiedenis is nog op veel plekken herkenbaar en is als zodanig in belangrijke bepalend voor het landschap die op een bepaalde plek aanwezig. Water speelt bij die herkenbaar (vaak) een belangrijke rol en bepaald in die zin mede de recreatieve waarde van een bepaald gebied.

De afgelopen jaren is de aandacht voor de binnen Nederland aanwezige karakteristieke landschappen sterk toegenomen, ook om de waarborgen dat deze door de onstuimige ontwikkeling die Nederland na de Tweede Wereldoorlog heeft doorgemaakt niet geheel verloren gaan. Het rijk heeft dan ook in de Nota Ruimte een aantal landschappen tot Nationaal Landschap aangewezen, waarvan het doel is om de aanwezige kernkwaliteiten niet alleen te behouden, maar waar mogelijk ook te versterken. Binnen het Utrechtse gaat het dan om de Nationale Landschappen Groene Hart, het Rivierengebied (inclusief Kromme Rijn/Langbroekerwetering), de Nieuwe Hollandse Waterlinie/Stelling van Amsterdam en Arnhem-Eemland. Bij al deze Nationale Landschappen zijn de voorkomende wateren niet alleen bepalend geweest voor de vorming ervan, maar kunnen de aanwezige wateren (sloten, rivieren, meren) als een belangrijke kernkwaliteit gezien. In die zin had het o.i. voor de hand gelegen dat in het Waterbeheersplan naar een sterkere synergie was gezocht met de doelstellingen zoals deze dienaangaande voor de Nationale landschappen in zowel de Nota Ruimte (met betrekking tot het NL het Groen Hart), als de Streekplanuitwerking Nationale Landschappen (met betrekking tot de overige genomen Landschappen) zijn opgenomen. Dat had het mogelijk gemaakt ook in die zin tot een bepaalde (en weloverwogen) sturing te komen. Wel is de Stichting verheugd dat de HDSR haar 'watererfgoed' heeft geïnventariseerd, teneinde actief te werken aan het behoud en herstel daarvan.

Meer in het bijzonder acht de Stichting Milieuzorg Zeist e.o. het verder wenselijk dat ook binnen dit thema aan de aan water gebonden 'aardkundige waarden' aandacht wordt besteed. Zo komen bijvoorbeeld in het Kromme Rijngebied behoudenswaardige oeverwal/stroomrugcomplexen voor (zie ook het boekje 'Aardkundige waarden binnen de provincie Utrecht').

Uiteraard staat de Stichting positief tegenover het recreatieve medegebruik van de binnen het beheersgebied van het Waterschap voorkomende wateren, zij het wel dat dat dan niet ten koste mag gaan van aanwezige waarden van natuur en landschap. Dus daarvoor zal vrijwel altijd maatwerk noodzakelijk zijn.

3.2.4. Water(voor)natuur.

Zoals ook eerder al aangegeven wordt in het Waterbeheersplan wel aan de binnen het beheersgebied aanwezige natuurwaarden aandacht besteed, maar dat is dan vaak toch indirect. In die zin wil de Stichting er dan ook voor pleiten hieraan in een apart hoofdstuk, ook al is dat dan in samenvattende zin, aandacht te besteden.

Wat de waternatuur betreft moet o.i. op de eerste plaats het op orde brengen van de natte ecologische structuur van belang worden geacht. Een tweede belangrijk punt is die van de te

realiseren waterkwaliteiten, waaraan met name de EKRW een sterke kwaliteitsimpuls wil geven. Tenslotte moet de aanpak van verdroging van belang worden geacht, die overigens vaak ook bepalend is voor de in een bepaalde gebied na te streven waterkwaliteiten.

Wat betreft de binnen het beheersgebied van de HDSR na te streven natuur betreft wordt daarvan in kaart 8: EHS en EVZ's een overzicht gegeven, zowel van de Natura 2000 gebieden (Habitat- en Vogelrichtlijn) als van de EHS. Wat daarbij overigens wel opvalt is dat men weliswaar de Ecologische verbindingzones (EVZ's) heeft aangegeven, maar kennelijk de 'robuuste ecologische verbindingzones' niet nader heeft gedefinieerd, terwijl deze wel van bijzonder belang moeten worden geacht om de nu deels verspreid liggende natuurgebieden ook goed te kunnen laten functioneren. In het bijzonder gaat het dan om de robuuste verbindingen tussen de Veluwe en de Utrechtse Heuvelrug, als ook om de zogenaamde 'Groene Ruggengraat' die diverse natte natuurgebieden met elkaar verbindt (zie in deze o.a. de 'Voorloper Groene Hart').

Verder staat op de betreffende kaart het oorspronkelijk geplande tracé van het Schoonwatersysteem Groenraven-Oost nog steeds als natte ecologische verbinding genoemd. Dit berust mogelijk op een misverstand, aangezien inmiddels van de aanleg van dit systeem is afgezien. In ieder geval zou nog eens zorgvuldig naar de natte verbindingen moeten worden gekeken die op kaart 8 staan aangegeven. Door de Werkgroep Natuurlijk Zeist-West zal in het kader van hun inspraakreactie een voorstel worden gedaan voor een alternatief. De Stichting Milieuzorg Zeist e.o. ondersteunt dat alternatief van harte. In ieder geval is de Stichting er wel positief over dat de HDSR in de binnen haar werkgebied voorkomende EVZ's inzet op een 'natuurvriendelijke inrichting en onderhoud', ook al is voor het goed functioneren van deze EVZ's vaak natuurlijk ook een aantal aanvullende (inrichtings)maatregelen noodzakelijk (zie hiertoe o.a. het 'Werkdocument Ecologische verbindingen van de provincie Utrecht' (1993)).

Wat betreft de in een bepaald natuurgebied te realiseren natuurkwaliteiten liggen de eisen daarvan veelal (veel) hoger dan deze in het algemeen aan wateren worden gesteld. Teneinde daaraan te kunnen voldoen zijn dan ook specifieke maatregelen nodig. Met name in het Waterbeheersplan hoofdstuk 8: 'Vernieuwend project: EKRW' en in het bijzonder in het 'Achtergronddocument EKRW' wordt op de betreffende eisen van bijvoorbeeld de Natura 2000 gebieden nader ingegaan. Voor zover aan de orde verwijst de Stichting dan ook naar de behandeling van het betreffende hoofdstuk/achtergronddocument.

En wat de aanpak van de 'verdroging' van de binnen het werkgebied voorkomende natuurgebieden is daar onder het kopje 3.2.3: 'Voldoende water' reeds nader op ingegaan. In ieder geval is de Stichting bij zowel aanpak waterkwaliteit als verdroging een sterke voorstander van een gebiedsgerichte aanpak, aangezien de ervaring leert dat vaak zo alleen creatieve oplossingen kunnen worden gevonden die vaak op een lager schaalniveau niet mogelijk zijn. Wat dat betreft kan de integrale (en interactieve) aanpak waarvoor bij de Watergebiedsplannen is gekozen op zich als een goed voorbeeld worden gezien, zij het wel dat maatregelen die aanvankelijk bij de uitgevoerde verdrogingsstudies in de 'maximaal haalbare maatregelenpakketten' zaten, zoals bijvoorbeeld stoppen drinkwaterwinningen op de Utrechtse Heuvelrug, niet al bij voorbaat als niet haalbaar aan de kant zouden moeten worden geschoven.

3.3. Vernieuwende projecten.

Zoals in het bovenstaande al aangegeven staat de Stichting Milieuzorg Zeist e.o. in het algemeen positief tegenover de vernieuwende projecten die de HDSR voorstaat. Wel vraagt zij zich af waarom bij de meer gebiedsgerichte projecten bijvoorbeeld wel wordt stilgestaan bij de problematiek van het Veenweidegebied (B&UP, hoofdstuk 7) en de Kromme Rijn (zie o.a. B&UP, hoofdstuk 8), maar niet bij bijvoorbeeld die van de Utrechtse Heuvelrug, terwijl ook dit gebied gezien de er voorkomende problematiek (denk o.a. aan droog gevallen sprengkoppen, maar ook van de betekenis van het gebied als eco-hydrologische ruggengraat voor de aangrenzende lager gelegen gebieden) o.i. wel degelijk bijzondere

aandacht verdient (zie in deze overigens ook het streefbeeld zoals dat in de LTV voor de Heuvelrug wordt neergezet). Juist door de meer gebiedsgerichte aanpak die in het Waterbeheersplan 2003-2007 werd gevolgd en waarbij het streefbeeld voor het waterbeheer op de lange termijn per deelgebied in heldere kaartbeelden (en bijbehorende maatregelen) werden vertaald, maakte het voor waterpartners en stakeholders in een oogopslag duidelijk waar de HDSR in komende planperiode in het betreffende gebied naar toe wil¹⁰. Behalve op een aantal deelgebieden, zal verder nog kort op de vernieuwende projecten 'Waterketen' (B&UP, hoofdstuk 9) en 'Duurzame ruimtelijke ontwikkelingen' (B&UP, hoofdstuk 10) worden ingegaan. Op het 'Vernieuwende project: EKRW' (B&UP, hoofdstuk 8) zal overigens in een apart hoofdstuk (namelijk onder het kopje 4) worden ingegaan, waarbij dan meteen aan het 'Achtergronddocument EKRW' aandacht zal worden besteed.

3.3.4. Het Veenweidegebied .

Dit problematiek van de veenweiden en aldaar gelegen natuurgebieden (oa. Natura 2000 gebieden) komt in het Waterbeheersplan op meerdere plaatsen aan de orde o.a. in 'Strategiedeel', pag. 8-11, 'Beleids- en uitvoeringsplan', pag. 29 e.v. en pag. 51 e.v. en natuurlijk in het 'Achtergronddocument EKRW', o.a. hoofdstuk 4.7: Natura 2000-gebied 'Nieuwkoopse plassen & De Haeck'.

In met name het 'Beleids- en Uitvoeringsplan, hoofdstuk 7: 'Vernieuwend project: Veenweidegebied' wordt uitvoerig stilgestaan bij de problematiek waarvoor het veenweidegebied zich ziet gesteld. Op zich kan de Stichting zich in de gestelde doelen vinden, ook al vraagt zij zich af of er inmiddels niet voldoende onderzoek naar problematiek bodemdaling is gedaan en er nu niet gewoon keuzen moeten worden gemaakt.

Het streven om de bodemdaling af te remmen dan wel te stoppen wordt weliswaar regelmatig genoemd, maar als men dat streven echt gestalte wil geven, is het nodig zich te realiseren dat door het tot nu toe gevoerde beleid Nederland zich naar beneden pompt, waardoor de risico's van verzilting toenemen en bij het (verder) stijgen van de zeespiegel, meer stortregens en verhoogde waterafvoer door Rijn en Maas (als gevolg van klimaatverandering), wellicht in de problemen gaat komen (zie ook Strategiedeel, pag. 8 en 9). De vraag naar meer waterbergend vermogen wordt genoemd en een van de oplossingen zou kunnen zijn: stoppen met droogmaken van polders die lager liggen dan -5 of -6 NAP. Maak daar meren of moerassen van, ze lopen vanzelf vol, zorgen voor een zoetwater buffer tegen de verzilting en voorkomen dat aangrenzende polders ook verdrogen. Voor polders tussen -4 en -6 meter NAP extensieve landbouw en alleen in polders die minder dan -2 NAP liggen woningbouw, kantoor etc toe staan. Mocht men uiteindelijk niet tot meer fundamentele keuzen komen dan zijn de consequenties voor West Nederland uiteindelijk niet te overzien:

- a) De kosten om de polders droog te houden worden steeds hoger;
- b) Het risico dat met overvloedige regenval het bergend vermogen in de boezemwateren te klein is en overloop gebieden nodig zullen zijn, is bekend. Voor de hand ligt dan de laagst gelegen polders daarvoor te gebruiken, die lopen vanzelf vol, geven dan tegendruk tegen het opdringende brakke water en kunnen in tijden van droogte als bron van water gaan functioneren. Bij te vol worden is er dan de mogelijkheid om naar zee te lozen, alhoewel de tijd om bij eb te spuien, korter zal worden omdat de zeespiegel gaat stijgen en bij laagwater de zee minder laag zal staan dan nu;
- c) De kosten van het uitkopen van de nu in de laagst gelegen polders wonende mensen zouden wel eens lager kunnen zijn dan de kosten om nieuwe dijken aan te leggen teneinde de boezemwateren een veel groter water bergend vermogen te gaan geven.

¹⁰ Nu wordt weliswaar in het Beleids- en Uitvoeringsdeel', hoofdstuk 11: 'Uitvoeringsdeel' per thema een overzicht gegeven van de binnen de planperiode te nemen maatregelen, maar door deze waar mogelijk ook gebiedsgericht te vertalen wordt daarin toch een beter inzicht/overzicht gegeven. Dat kan o.i. ook beter worden ingeschat in hoeverre de aangegeven maatregelen een bijdrage leveren aan het in de LTV geschetste toekomstbeeld.

Accepteer dus dat er grenzen aan wat technisch en financieel kan en stem daar het beleid voor de komende jaren op af. Voor de plannen tot 2015 zou dat in kunnen houden dat waterschap, de provincie en de gemeenten gaan vastleggen wat nog wel en wat niet meer kan en waar. Vooral de ruimtelijke activiteiten die het noodzakelijk maken om de lage polders droog te houden, zoals woonwijken en bedrijventerreinen, zouden moeten worden afgeremd. Dat zou in deze periode kunnen worden besloten en vanaf 2015 kunnen gelden (zie in deze overigens ook het 'Beleids- en Uitvoeringsprogramma, hoofdstuk 10: 'Vernieuwende projecten: Duurzame ruimtelijke ontwikkelingen'). Dan is duidelijk dat we West-Nederland (en West Utrecht) voor de komende 10-tallen jaren willen vrijwaren van problemen samenhangend met een veranderend waterregiem. Dat is duurzaam denken en accepteren dat er grenzen zijn aan wat we als mens kunnen binnen de randvoorwaarden die de ligging van ons land (onze provincie) met zich mee brengt.

Naast problematiek van wonen/werken zou in het veenweidegebied, afhankelijk van kwetsbaarheid bodem, o.i. tot een veel duidelijker zonering moeten komen waar bepaalde landbouwactiviteiten nog wel worden toegestaan en waar aan natuur voorrang wordt gegeven¹¹. Wat de natuur betreft zou in ieder geval de realisatie van de 'Groene Ruggengraat' nu voorvarend ter hand moeten worden.

Samenvattend voor het veenweidegebied: Stop een verdere inklinking en bodemdaling door een bouwverbod in polders die lager liggen dan – 4m NAP, en accepteer dat in andere polders akkerbouw en veeteelt moeten worden aangepast aan de relatief vochtig - natte bodemgesteldheid. Accepteer dat er een einde is aan de mogelijkheden om die laaggelegen delen droog te houden.

3.3.2. Kromme Rijn natuurlijk.

Binnen dit vernieuwende project richt de HDSR zich met name op de Kromme Rijn zelf. Zoals ook eerder al aangegeven is de Stichting evenwel veel eer voor een bredere aanpak, waardoor uiteindelijk met de Kromme als trekker/vliegwiel aan het hele gebied een kwaliteitsimpuls kan worden gegeven. Dat neemt niet weg dat de Stichting zich op zich wel in de maatregelen die in het kader van de 'Kromme Rijn natuurlijk' in het vooruitzicht worden gesteld kan vinden, en wel in het bijzonder de verplaatsing van de inlaat van Wijk bij Duurstede ten noorden van de stuw bij Amerongen, waardoor tevens een slibvang kan worden aangelegd. Voorwaarde is dan wel dat deze niet zozeer wordt aangelegd om meer water te kunnen aanvoeren, maar juist om de rivier haar natuurlijke dynamiek terug te kunnen geven.

Wel plaats de Stichting nog vraagtekens bij de 'bye-pass'/ecologische verbinding zoals deze in de LTV wordt aangegeven teneinde de Kromme Rijn via de oostelijke stadswijken van Utrecht met de Vecht te verbinden. Op zich is het natuurlijk altijd goed om te zorgen voor goede natte ecologische verbindingen, teneinde het voor aan water gebonden soorten zich ook te kunnen verplaatsen van het ene geschikte biotoop naar het andere. Voor zover de Stichting bekend heeft de Kromme Rijn nu evenwel reeds een directe verbinding via de stad/grachten Utrecht met de Vecht, dus is het de vraag wat een nieuwe verbinding daaraan toevoegt. Mocht er bovendien worden gekozen om de (nieuwe) verbinding niet te laten verlopen via oostelijke stadswijken, maar door aan de stad grenzende deel Noorderpark, dan zal daarbij in ieder geval ook sterk rekening moeten worden gehouden met de invloed die het Kromme Rijnwater daar dan weer kan hebben op aanwezige waterkwaliteiten, die deels het karakter van kwelwater hebben (zie in deze overigens ook onder 'synergieproject': 'Schoon en ecologisch water voor het waterlichaam Maartensdijk en de Vecht' (B&UP, pag. 59)).

Zoals ook onder het kopje 'Algemeen' al aangegeven is de Stichting Milieuzorg Zeist e.o. van mening, dat als er ergens in de provincie mogelijkheden zijn om een karakteristieke kleine rivier – naast de Hollandse IJssel - weer meer ruimte te geven het de Kromme Rijn is.

¹¹ Wat dat betreft is het goed dat er door de provincie nu een 'Bodemkaart veengebieden provincie Utrecht (schaal 1:25.000)' is opgesteld.

Wat betreft de Kromme Rijn zelf is de Stichting van mening, dat deze rivier, mede gezien aanwezige potenties, binnen het kader van de EKRW niet als 'sterk veranderd water' had moeten worden aangewezen, maar gewoon als 'natuurlijk water'. Overeenkomstig de bijbehorende factsheet (zie factsheet NL 14_02) heeft men daarvan afgezien, aangezien het herstel van het oorspronkelijke dynamisch karakter kader niet mogelijk zou zijn zonder 'significante schade' aan de landbouw (inclusief fruitteelt) en de historische bebouwing Utrecht. De Stichting Milieuzorg Zeist e.o. is evenwel van mening, dat er om te voorkomen dat er 'significante schade' optreedt ook naar alternatieve oplossingen had kunnen worden gezocht. Zo zou in perioden van droogte voor de stad mogelijk ook water van elders kunnen worden aangevoerd, bijvoorbeeld vanuit het Merwedekanaal en ook voor de aanvoer van water t.b.v. nachtvorstbestrijding fruitteelt moet het toch mogelijk zijn tot een alternatieve aanvoerroute te komen, bijvoorbeeld vanuit het ARK. Juist door de Kromme Rijn als 'Natuurlijk water' aan te wijzen, kan men tevens waarborgen, dat de dan overeenkomstig KRW gewenste 'Goede ecologische toestand (GET)' hier uiteindelijk ook wordt gehaald. Dat zou gezien de enorme meerwaarde die juist deze rivier in het gebied heeft, niet alleen in ecologisch opzicht, maar ook in recreatief opzicht, juist een uitdaging moeten zijn en geen last. Ook is bij een dergelijke doelstelling/opgave o.i. dan een betere synergie mogelijk met het streven van de HDSR om in kader vernieuwend project 'Kromme Rijn natuurlijk' een enorme kwaliteitsimpuls aan deze rivier te geven.

In ieder geval is het voor de Stichting Milieuzorg Zeist e.o. een enorme teleurstelling dat men ten tijde van de 'Pilot KRW Kromme Rijn' niet bereid bleek het watersysteem van de Kromme als geheel in de beschouwing te betrekking, dus ook alle wateren die op de Kromme Rijn afwateren. O.i. moet juist een aanpak overeenkomstig de watersysteembenadering hier van belang worden geacht, aangezien het uiteindelijk toch ook 'voedende' wateren zijn die de waterkwaliteit van de rivier zelf mede bepalen. In die zin pleit de Stichting alsnog voor een integrale aanpak voor het gehele Kromme Rijngebied, inclusief Langbroekerwetering. Zoals bekend is er vanuit met name de Langbroekerwetering nog steeds een aanzienlijke fosfaatlast (zie in deze ook het factsheet 14_01), ook door nalevering vanuit de inmiddels fosfaatverzadigde bodems, en door gerichte maatregelen in dit gebied, o.a. in relatie tot de landbouw, moet het toch mogelijk zijn deze last alsnog sterk in te beperken.

In ieder geval wordt het door de Stichting wel als positief beoordeeld dat de HDSR zich ook inzet om in het LBW-gebied nu het kwelwater dat van de Utrechtse Heuvelrug afkomstig is beter vast te houden en (via de Gooyerwetering) ook beter lokaal te benutten.

3.3.3 Utrechtse Heuvelrug.

In het voorgaande is als op (grond)waterproblematiek Utrechtse Heuvelrug ingegaan. De Utrechtse Heuvelrug functioneert feitelijk als de 'eco-hydrologische ruggengraat' voor alle (natuur)gebieden zoals deze in aangrenzende gebieden voorkomen en als zodanig zou met een herstel van de oorspronkelijke waterrelaties en daarmee van de kwel een enorme kwaliteitsimpuls aan de in de aangrenzende gebieden voorkomende wateren kunnen geven. Zoals ook onder het kopje 'Algemeen' al aangegeven, zou het belangrijkste doel voor de Utrechtse Heuvelrug o.i. dan ook moeten zijn (zie in deze overigens ook de streefbeelden zoals deze in de Stroomgebiedsvisies Amstelland en Gelderse Vallei zijn opgenomen):

'Het herstel van de eco-hydrologische relaties zoals deze van oorsprong tussen de Utrechtse Heuvelrug en de omliggende gebieden (lees: het Kromme Rijn gebied, de Gelderse Vallei, Eemland en het Noorderpark) aanwezig zijn'.

In ieder geval is het voor de Stichting op basis van de in het kader van de Herinrichting Groenraven-Oost door de Grontmij uitgevoerde verdrogingsstudies duidelijk dat met name een reductie van met name de drinkwaterwinningen Beerschoten en Zeist tot een herstel van de kweldruk in o.a. de natuurgebieden/landgoederen Vollenhove/Oostbroek/Sandwijkstraat en Blikkenburg kunnen leiden. Verder wordt het dan wellicht ook weer mogelijk om de Biltse Grift haar oorspronkelijke stroomrichting terug te geven, hetgeen uiteindelijk niet alleen tot een verbetering van de waterkwaliteit van dit waterlichaam kan leiden, maar daardoor ook voor aangrenzende natuurgebied die in tijde van droogte nu water van de Grift inlaten (o.a. Oostbroek en Sandwijkstraat).

Wat de door de KNMI in kader klimaatverandering aangegeven scenario's betreft is het overigens onzeker wat de gevolgen daarvan uiteindelijk voor de waterbalans van de Utrechtse Heuvelrug zullen zijn. Zo zal zullen naar verwachting in het scenario G (Gemiddeld) de grondwaterstanden in het algemeen stijgen, maar juist in het scenario W-plus (Warmte plusvariant) de kwel juist langs de Heuvelrug verminderen, vermoedelijk vanwege de toegenomen evapotranspiratie. Mocht er in de waterbalans op de Heuvelrug t.g.v. de toegenomen regenval er uiteindelijk toch een extra surplus ontstaan, dan zou deze o.i. evenwel primair moeten worden benut voor een toename van de kwel en dus herstel van de aldaar van oorsprong aanwezige sprengen/kwelnatuur en niet voor meer (drink)waterwinning.

Wat betreft het grondwater op de Utrechtse Heuvelrug, maar natuurlijk waar mogelijk ook elders, dient men er ook voor te zorgen dat er daarvan voldoende blijft door veilig te stellen dat regenwater op de aarde komt en niet door overal bestrating en huizen aan te leggen water in riolen te laten verdwijnen. Afkoppeling van daken en mogelijk ook de wegen zouden via wadi's of opvang systemen veel meer water direct naar het grondwater kunnen afvoeren dan nu het geval is, waarbij dan natuurlijk wel met mogelijke risico's door het geven van duidelijke randvoorwaarden rekening dient te worden gehouden. Dit geeft bovendien een afname van het risico van riooloverstorten. In die zin staat de Stichting op zich positief over het plan van het Waterschap om het afkoppelen op de Utrechtse Heuvelrug te stimuleren/een infiltratieteam op te richten (zie ook het Beleids- en Uitvoeringsdeel, hoofdstuk 9: 'Waterketen', pag. 66), zij het wel dat daarbij zeer goed zal moeten worden gekeken waar dat wel en geen risico's met zich meebrengt (vergelijk in deze ook het onderzoek dat de gemeente Zeist recent naar mogelijkheden afkoppelen heeft laten uitvoeren). Naast afkoppelen is er met name op de Utrechtse Heuvelrug met zijn sterk doorlatende zandgronden wel bijzondere aandacht noodzakelijk voor diffuse bronnen en dan in het bijzonder bestrijdingsmiddelen. In die zin ziet de Stichting het als positief dat de provincie in haar Waterplan voornemens is het gebruik van bestrijdingsmiddelen tot een minimum terug te brengen (zie ook het PWP, Deelplan KRW, hoofdstuk 3.4.3. 'Reduceren van de verontreiniging door bestrijdingsmiddelen'). Liever zou zij echter zien dat voor het gebruik van bestrijdingsmiddelen op de Heuvelrug alsnog een verbodsbepaling in de PMV wordt opgenomen (vergelijk overigens ook rijksbeleid m.b.t. gebruik bestrijdingsmiddelen door gemeenten), ook al ligt deze verantwoordelijkheid dan (eerder) bij de provincie dan het waterschap. Wel wil de Stichting u wat mogelijke verontreinigingsbronnen betreft nog wijzen op de risico's die het toepassen van koude warmte opslag (KWO) met name op de Utrechtse Heuvelrug met zich meebrengt, hoe positief ook vanuit het oogpunt van energiebesparing. In die zin lijkt het gebruik van met name het diepere grondwater voor energie besparende technieken gezien de toekomstige schaarste aan drinkwater op met name de Utrechtse Heuvelrug geen goede optie.

3.3.4. Noorderpark/Vecht.

Aan de problematiek Noorderpark/Vecht wordt, voor zover de Stichting dat heeft kunnen nagaan, feitelijk (helaas) alleen aandacht besteed in het kader van het 'Landelijk synergie- en innovatieprogramma', waarbij er naar wordt gestreefd om het water dat via het Waterlichaam Maartensdijk (lees: 'Groene Vaart') naar de Vecht loopt (zie ook het 'factsheet': NL 14_09) en ook het water dat direct op de Vecht uitkomt chemisch en ecologisch te verbeteren. Op zich is dat natuurlijk mooi, ook al omdat Vechtwater ook als inlaatwater gebruikt wordt, maar ook hier dient o.i. dan wel om ook succes te hebben van een gebiedsgerichte aanpak te worden uitgegaan. In ieder geval zou kunnen worden bekeken of eventuele maatregelen kunnen worden ingebracht via het AVP 'Utrecht Midden-Noord', aangezien een verbetering van de waterkwaliteit van de Vecht natuurlijk uiteindelijk aan het gehele AVP gebied (inclusief het Natura 2000-gebied 'Oostelijke vechtplassen') ten goede komt.

3.3.5. Waterketen.

Wat de Stichting zich tot op heden opvalt is dat wat de Waterketen betreft veel gemeente toch al blij zijn als zij wat hun rioolbeheer aan de zogenaamde 'Basisinspanning' voldoen. De ervaring leert evenwel dat er toch nog heel wat overstorten plaatsvinden, die de waterkwaliteit van de wateren waarop wordt gestort voor een lange periode negatief kunnen beïnvloeden (vergelijk bijvoorbeeld de overstorten op de Zeister Grift in Zeist)¹². De Stichting is er dan ook een groot voorstander van dat men uiteindelijk naar een situatie gaat waarbij de overstorten geheel worden voorkomen, hetzij tot een minimum teruggebracht. In ieder geval is de Stichting verheugd dat de HDSR recent het initiatief heeft genomen om op gemeente Utrechtse Heuvelrug de dimensie van de riolen op te meten en zo wellicht tot een optimale(re) dimensionering van het rioolwatersysteem te komen.

Wel is de Stichting positief met het voornemen, zoals ook opgenomen in het Watergebiedsplan GROM, om bij bepaalde RWZI's (o.a. Zeist en De Bilt) het afvalwater door het toevoegen van een extra zuiveringstrap verder te zuiver. Door innovaties (vergelijk ook aanpak RWZI Utrecht) kan hierbij in de toekomst mogelijk nog aanzienlijke grotere stappen worden gezet.

Over het nut van het afkoppelen/instellen infiltratieteam, met name op de Utrechtse Heuvelrug, is onder het kopje 3.3.3: 'Utrechtse Heuvelrug' al ingegaan.

3.3.6. Duurzame ruimtelijke ontwikkelingen.

Dat het waterschap ook op dit thema tot vernieuwing/innovatie bereid is spreekt de Stichting bijzonder aan. Juist door een duurzame ruimtelijke ontwikkeling (denk aan beginsel: 'water als ordenend principe') kunnen niet alleen waterproblemen voor de toekomst worden voorkomen (zie ook onder het kopje 3.3.1: 'Veenweidegebied'), maar kan vaak ook in algemene zin een bijdrage aan duurzame ontwikkeling worden gegeven. En ook al is de Stichting dan niet gelukkig met de keuze voor de locatie van Rijnenburg vanwege de lage ligging om juist daar op grote schaal woningen te gaan bouwen, met de keuze voor o.a. het 'Cradle tot cradle-principe', kan mogelijk wel tot innovatieve oplossingen worden gekomen.

3.4 Uitvoeringsplan.

In het uitvoeringsplan zijn een groot aantal maatregelen opgenomen. Door deze gebiedsgewijs te presenteren (inclusief kaarten) zou evenwel een beter inzicht ontstaan welke maatregelen waar worden genomen (vergelijk ook presentatie van het Waterbeheersplan 2003-2007).

4. Vernieuwend project EKRW/Achtergronddocument KRW.

In het bovenstaande is al veel gezegd over de wijze waarop het Waterschap in haar Waterbeheerplan de doelen/maatregelen voortvloeiend uit de KRW heeft vertaald. Gezien hetgeen reeds aan de orde is gesteld wordt hier een en ander dan ook nog slechts in samenvattende zin aan de orde gesteld en voor een meer uitgebreide reactie naar bovenstaande verwezen.

Wat in het 'Achtergronddocument EKRW' in het bijzonder opvalt, is dat men de Utrechtse wateren al bij voorbaat als 'Sterk veranderd' of 'Kunstmatig' heeft aangemerkt, met bijbehorende lagere ecologische doelstellingen. Bepalend daarbij is het begrip 'significante schade'. Zoals in het bovenstaande met betrekking tot met name Kromme Rijn naar voren gebracht, maakt men zich er in binnen het Utrechtse echter kennelijk wel heel erg makkelijk vanaf om iets al snel tot 'significante schade' te bestempelen, nog voordat er is gekeken of er voor het voorkomen van zogenaamde significante schade, zo daar in de voorkomende gevallen al van kan worden gesproken, geen alternatieve oplossingen mogelijk zijn.

¹² Deze overstorten leiden er nu bijvoorbeeld toe dat vanuit de Kromme Rijn extra (gebiedsvreemd) water dient te worden doorgevoerd om de stadswateren door te spoelen, teneinde te voorkomen dat daar zuurstoftekort optreedt (zie ook onderzoeken in kader LTV Waterplan Zeist). Dat doorspoelen met Kromme Rijnwater gaat evenwel weer te koste van het gebiedseigen (kwel)water dat hier van nature aanwezig is.

Verder valt het op dat men zich om aan de vanuit KRW gestelde ecologische doelen te voldoen, althans wat de sterk veranderde wateren/kunstmatige wateren betreft, vaak alleen maatregelen neemt aan de rivier zelf, zoals het maken van vispassages en natuurvriendelijke oevers, hoe goed op zich ook, maar maatregelen in het achterland/deelstroomgebied, zoals het aanbrengen van bufferzones of maatregelen in relatie tot landbouw (denk met name terugdringen nutriëntenlast) of stedelijk gebied (zoals verder terugdringen overstorten) vaak geheel buiten beschouwing laat (zie in deze overigens ook het 'Achtergronddocument EKRW', Tabel 2.13: 'Maatregelen waarvoor gedeeltelijk (geen) resultaatverplichting is aangegaan voor 2015' én het PWP, Deelplan KRW, bijlage 4: 'Afgevallen maatregelen op basis gering ecologisch effect'¹³). O.i. is om de vereiste doelen te halen evenwel dringend een meer integrale aanpak nodig waarbij geen enkele maatregel bij voorbaat ook daadwerkelijk wordt uitgesloten. Dat geldt dan met name ook voor een 'natuurvriendelijk peilbeheer', aangezien o.i. dat wel degelijk een belangrijke bijdrage kan leveren aan de te realiseren ecologische (en chemische) doelen.

Weliswaar zou men op basis gegevens gegeven factsheets de ecologische doelen wat betreft aangewezen 'sterk veranderde wateren' en 'kunstmatige wateren' halen, maar aangezien in bepaalde wateren de chemische doelen zoals deze voor de betreffende wateren worden gegeven vaak lang niet worden gehaald en men er vaak zelfs niet eens aan de MTR-waarden, laat staan END-waarden kan voldoen, heeft de Stichting bij de getrokken conclusies haar sterke twijfels¹⁴. Dat geldt o.a. bijvoorbeeld voor de Langbroekerwetering (zie ook factsheet NL 14_01), als ook voor de Biltse Grift (zie ook factsheet NL 14_05). Juist hier zijn o.i. dan ook veel verdergaande maatregelen nodig om de vereiste doelen te kunnen halen.

5. Conclusie.

Het Waterbeheerplan dat voorligt is op een aansprekende en inzichtelijke wijze gepresenteerd. Wel is o.i. alsnog een verduidelijking/aanscherping van de gegeven doelen (en dus ook bijbehorende maatregelen) noodzakelijk, zodat ook echt aan het water binnen het beheersgebied van de HDSR een impuls kan worden gegeven, zowel wat de kwantiteit als kwaliteit betreft.

Hoogachtend,

P. Greeven

Afzender: Stichting Milieuzorg Zeist e.o.
P/a: B. de Wolf
Kometenlaan 70
3721 JV Bilthoven

¹³ Overigens is het de vraag waarom men vispassages alleen bij bepaalde gemalen wil realiseren. Doel zou o.i. toch moeten zijn alle gemalen visvriendelijk te maken.

¹⁴ Overigens blijft het voor de Stichting onduidelijk waarom er bijvoorbeeld voor Chloride voor de Kromme Rijn een norm van 150 mg/l wordt aangehouden en voor de Biltse Grift een norm van maar liefst 300 mg/liter, terwijl met name de Biltse Grift ook wordt gebruikt voor de inlaat van water op de landgoederen Sandwijck en Oostbroek, waar thans ook nog zeer schone kwel voorkomt.